

БЕЛАРУСЬ — АУСТРЫЯ

ДА НОВАЙ ЯКАСЦІ
УЗАЕМААДНОСІН

Завяршыўся візіт у Аўстрыю ўрадавай дэлегацыі Рэспублікі Беларусь на чале з прэм'ер-міністрам Вячаславам Кебічам.

На сустрэчы з федэральным канцлерам Аўстрыі Францам Враніцкім былі дэталёва абмеркаваны пытанні міждзяржаўнага супрацоўніцтва, умацавання ўзаемных сувязей. У выніку перагавораў быў падпісаны Мемарандум аб супрацоўніцтве паміж Рэспублікай Беларусь і Аўстрыйскай Рэспублікай. Важнейшым пунктам гэтага дакумента з'явілася дагаворнасць аб прадастаўленні Беларусі безлімітнага кредыту з мэтай рэфармавання эканомікі рэспублікі. Прадугледжваецца, што ў першыя пяць гадоў размеры гэтага кредыту складуць 5 мільярдў шылінгаў (каля паўмільярда долараў).

У будынку Міністэрства эканомікі Аўстрыйскай Рэспублікі быў падпісаны шэраг двухбаковых эканамічных пагадненняў, накіраваных на расшырэнне кааператывных сувязей, развіццё супрацоўніцтва ў галіне вытворчасці прадуктаў харчавання, металургіі, энергетыкі, турызму. Выступаючы на цырымоніі падпісання дакументаў, міністр эканомікі Аўстрыі Вольфганг Шусель указаў, што аўстрыйскія фірмы прапуюць вялікую цікавасць да Беларусі, што падпісаныя пагадненні нададуць новы імпульс гандлёвым і эканамічным сувязям паміж дзюма дзяржавамі, адкрыюць новыя магчымасці для пошуку шляхоў павышэння іх эфектыўнасці.

Франц Враніцкі выказаў задавальненне ўзв'язанай палітычнай пазіцыяй Беларусі, яе імкненнем да дасягнення згоды ў межах СНД і ўмацавання сувязей як з Расіяй, так і еўрапейскімі дзяржавамі.

На прайшоўшай прэс-канферэнцыі, адказваючы на пытанні журналістаў аб ролі апазіцыі ў палітычным жыцці Беларусі, Вячаслаў Кебіч указаў, што налінасць апазіцыі ў дэмакратычнай дзяржаве — зусім нармальнае з'ява. Я стаўлюся да Беларускага народнага фронту, больш правільна, да яго разумнай часткі, як да добрых партнёраў. Пытанне стаіць так: чыя праграма будзе лепшая, больш эфектыўная і хутчэй прывядзе да паліпшэння жыцця народа, сказаў ён.

АКТ ПРАТЭСТУ

ЗАГІНУЎ НЕ АДРАН,
А АД САБАЧАГА ЖЫЦЦЯ...

Праз паўстагоддзя пасля гераічнай абароны Брэсцкай крэпасці рашыўся на самагубства абаронца цытадэлі над Бугам. Былы курсант палкавой школы 44-га стралковага палка 2-га ўзвода Цімерэн Зіматаў жыў у Сібіры, але ў апошнія гады часта прыязджаў у Брэст. Тут жа на мілай яго сэрцу зямлі кінуўся над поезд. Як стала вядома з перадсмяротнага пісьма ветэрана, гэта быў акт пратэсту супраць дзяржаўнай палітыкі ўрада Расіі Б. Ельцына. «Калі б тады памёр ад ран, я б ведаў — загінуў за Радзіму, а вось цяпер ад сабачага жыцця. Няхай так і напішце на магілцы...»

Работнікі мемарыяльнага комплексу «Брэсцкая крэпасць» выканалі апошняю волю байца гарнізона — ён пахаваны на тэрыторыі цытадэлі над Бугам.

У БЕЛАРУСІМ ТАВАРЫСТВЕ «РАДЗІМА»

З 14 па 25 верасня, як і штогод, таварыства «Радзіма» праводзіла курсы ўдасканалення кваліфікацыі кіраўнікоў і ўдзельнікаў мастацкай самадзейнасці замежных суайчыннікаў. Абнавіць і ўзбагаціць свае веды былі запрошаны нашы землякі з Польшчы і Нідэрландаў, сапраўдныя прыхільнікі і папулярныя тавары багатай скарбніцы беларускай культуры. Заняткі праводзіліся на базе і сіламі Інстытута праблем культуры Міністэрства культуры РБ. Вучэбная праграма, якая складалася з тэарэтычнага і практычнага раздзелаў, прадугледжвала самую разнастайную тэматыку: ад лекцыяў па гісторыі беларускай культуры, фальклору, выяўленчаму мастацтву, тэатру, му-

ДНІ ШВЕЦЫІ У РБ

ПУШЧА-«МІЛЬЯНЕРКА»

ПАД АХОВУ
СУСВЕТНАГА БАНКА

Экалагічнай сістэме беларускага «азіса» — Белавежскай пушчы — сур'ёзна пагражаюць прамысловы забруджванне атмасферы і бескантрольны замежны турызм. Узяць пад ахову гэты нацыянальны парк вырашыў Сусветны банк рэканструкцыі і развіцця. Ён бязвыплатна прадаставіў мільён долараў для захавання экасістэмы пушчы, Бярэзінскага і Прыпяцкага запаведнікаў.

Адзінай умовай для заключэння кантракта для членаў Сусветнага банка была наяўнасць рэспубліканскай праграмы, якая прадугледжвае поўны план дзеянняў па захаванню біялагічнай разнастайнасці лясных масіваў экасістэмы запаведнікаў.

Акрамя Беларусі, на «мільён» прэтэндавалі Расія і Украіна, аднак наша рэспубліка першая ў гісторыі СНД атрымала такі грант (бязвыплатную дапамогу). Гэтыя грошы неабходна асвоіць да мая 1993 года. Калі праграму ўдасца ажыццявіць у тэрмін, то мы атрымаем другі грант, але ўжо ў размеры 10 мільёнаў долараў.

Ільяс Міхалюк

БЕЛАРУСКАЯ ПАЗЫКА

Урад рэспублікі прыняў пастанову «Аб выпуску Беларускай дзяржаўнай пазыкі 1993 года». Гэта першы крок нашай суверэмнай рэспублікі ў галіне грашовага абарачэння, кредыту і каштоўных папер. Раней такія пытанні былі выключна кампетэнцыяй былога Саюза ССР.

Беларуская пазыка 1993 года мае шэраг істотных пераваг перад сваімі папярэднікамі. Перш за ўсё, гэта наша ўнутраная пазыка, гарантам якой выступае ўрад незалежнай дзяржавы. Пазыка праводзіцца на выгадных для насельніцтва ўмовах — 25 працэнтаў гадавога даходу. Яе аблігацыі з'яўляюцца каштоўнымі паперамі і маюць свае асаблівасці ў параўнанні з тымі, што выпускаліся раней і да якіх прывыклі людзі. Гэта — на-

Ільяс Міхалюк

У Беларусі прайшлі Дні Швецыі, арганізаваныя Гандлёва-прамысловай палатай рэспублікі сумесна з гандлёвым аддзелам пасольства Швецыі ў Маскве і стокгольмскім банкам «Норд-Банкен». За час гэтага мерапрыемства былі праведзены семінары-прэзентацыі і міні-выстаўкі шведскіх фірм, экспазіцыя, прысвечаная Альфрэду Нобелю, а таксама адбылася шырокая культурная праграма з дэманстрацыяй лепшых мінстужак гэтай скандынаўскай краіны.

НА ЗДЫМКУ: адна з выставак шведскіх фірм у час Дзён Швецыі.

яўнасць купонаў. Усяго іх восем — па колькасці гадоў, на працягу якіх будзе дзейнічаць пазыка.

Свабоднае абарачэнне Беларускай пазыкі пачынаецца з 1 студзеня 1994 года. Аблігацыі можна будзе і набываць, і вяртаць іх дзяржаве (праз установы Ашчаднага банка). Аднак купіць аблігацыі любы грамадзянін мае права толькі пачынаючы з 1 ліпеня будучага года.

ДЗЕЙНАЯ СУСТРЭЧА

МОВА — НЕ СРОДАК
ПАЛІТЫЧНАЙ БАРАЦЬБЫ

Адбылася сустрэча Выканаўчых рад Беларускага згуртавання вайскоўцаў і Партыі народнай згоды. Падчас сустрэчы дасягнута дамоўленасць аб супрацоўніцтве паміж БЗВ і ПНЗ у распрацоўцы канцэпцыі нацыянальнай бяспекі, заканадаўчай дзейнасці ў войску. Прадстаўнікі ПНЗ ўвайшлі ў створаны на ініцыятыву БЗВ камітэт «Вяртанне». На сустрэчы быў прыняты зварот да грамадскасці ў падтрымку дзяржаўнасці беларускай мовы, зацверджанай законам, а таксама супраць выкарыстання моўнага пытання ў палітычных мэтах.

НЁМАН У НЕБЯСПЕЦЫ

І ЧАРНОБЫЛЬ НЕ НАВУЧЫЎ

180 тон мазуты, выпушчанай былым работнікам аб'яднання «Мостадрэў» з нікім не ахоўваемага сховішча, залілі тэрыторыю прадпрыемства і праз ліўневую каналізацыю трапілі ў Нёман. Спачатку пляму спрабавалі лакалізаваць сваімі сіламі. Толькі праз некалькі дзён, калі яна дайшла да Гродна, звярнуліся за дапамогай да ваенных. Лі вёскі Мігава яны ўзялі пантонны мост. Гэты мост, забіты цюкамі саломы, і стаў фільтрам для мазуты. І лічэ ў адным пункце дакладна спрацавалі ваіны. Быў перакрыты водазабор, з якога наступае шэсцьдзесят працэнтаў вады для патрэб Гродна.

Адносінны да здарэння ў мясцовых улад абмякчвалі, — сцвярджае камандзір пантанёраў Клішкоў. — Сабраць жа мазуту цяпер вельмі складана. Узровень вады ў Нёмане падае, і чорная жывка асыдае на бераг. Ствараецца ўражанне, што гэта мала каго трывожыць. Відаць, нікому не навучыў нас Чарнобыль. Усё спадзяёмся на ўдачу.

ВЕСТНІ АДУСЮЛЬ

◆ У Бабруйскім гарадскім цэнтры занятасці насельніцтва ўжо зарэгістравана каля дзвюх тысяч беспрацоўных. Больш паловы з іх — жанчыны.

◆ Праграма прыватызацыі на 1992—1993 гады муніцыпальнай уласнасці намечана ў Мінску. Асноўная яе форма — арэнда з выкупам аб'ектаў або стварэнне акцыянерных таварыстваў. Пакуль прыватызаваны 61 аб'ект з 273, запланаваных праграмай.

◆ Скончыліся летнія канікулы ў артыстаў мінскіх тэатраў. Операі С. Пракоф'ева «Вайна і мір» свой юбілейны (60-ты) сезон адкрывае галоўная музычная сцена рэспублікі — Дзяржаўны акадэмічны Валікі тэатр оперы і балета.

◆ «Жыве Беларусь!» — так называецца выстаўка, прысвечаная 110-годдзю з дня нараджэння Янкі Купалы і Якуба Коласа, якая адкрылася ў Рэспубліканскай мастацкай галерэі. Гэта буйнейшая за апошні час экспазіцыя, якая сабрала лепшыя работы мастакоў усіх жанраў і стыляў. Выстаўку плануецца зрабіць традыцыйнай і штогодняй.

◆ На Віцебшчыне ля Шуміліна знойдзены астаткі невядомай кывёлы. Вучоныя мяркуюць, што яны належаць маманту. Канчатковыя высновы будуць зроблены пасля вывучэння касцей гэтай кывёлы.

НА ЗДЫМКУ: выступаюць удзельнікі курсаў.

«АКНО» — ЯК СРОДАК САЦЫЯЛЬНАЙ РЭАБІЛІТАЦЫІ ІНВАЛІДАЎ

ВЫЖЫВЕМ

(Заканчэнне. Пачатак на 1-й стар.)

— Шчыра кажучы, карэнных змен я не адчуваю. Ну, у некаторай ступені памянялася атмасфера. Дзякуй Богу, усе ўбачылі, прызналі, што інваліды ў нас ёсць, што іх многа, што яны — самая абяздоленая частка грамадства, што ім трэба дапамога. І гэта ўжо нямае. Аднак у той жа час узнікла пытанне: дзе ўзяць грошы для гэтай дапамогі? Сродкаў у дзяржавы не так ужо і багата, да таго ж інфляцыя з'ядае і тое, што ўдаецца выкраціць.

Але трэба сказаць, што справа не толькі ў гэтым. Неяк вясной адна афіцыйная асоба выказалася са здзіўляючай шчырасцю: «Ну што вы ўсё пра інвалідаў ды інвалідаў! Тут пра здаровых трэба ў першую чаргу клапаціцца!»

Гэтая катэгорыя чыноўнікаў добра вядомая. Магу з упэўненасцю сказаць, што калі справа дойдзе да здаровых, ён з такім жа запалам усклікне: «Ну што вы ўсё пра здаровых! Тут за інвалідаў галава баліць!»

Трэба заўсёды памятаць: якія б добрыя і гуманныя законы і пастаноўвы ні прымаўся, якія б фонды, спонсары, папярчэлілі ні прыцягваліся да гэтай справы, усё — разумеецца, усё! — залежыць ад чалавека. Ад чуласці, спагадлівасці, дабрый таго, хто непасрэдна сутыкаецца з жывым і праблемамі інвалідаў. Адае ён гэтаму душу і сэрца — становіцца, можа, не так хутка, як хацелася б, але будзе паліпшацца. Калі ж ён толькі «прымазаўся», то нічога добрага не чакай, бо для яго ўсе вашы турботы-клопаты разам з пакутамі «да лямпачкі», у яго свой інтарэс.

— Я памятаю, якая ўсчалася валтузня вакол пытання: ствараць Таварыства інвалідаў СССР ці не? Анархенты з высокай каінстау даказвалі: маўляў, навошта патрэбна такое таварыства, ёсць жа Міністэрства сацыяльнага забеспячэння — яно і так дбае пра інвалідаў і пенсіянераў.

— Ага, на якое ліха ім было гэтае таварыства! Таварыства абяздоленых, пакрыўджаных лёсам.

На 1 студзеня 1992 года ў Рэспубліцы Беларусь зарэгістравана 348 тысяч інвалідаў. Чалавек, які ўпершыню чуе гэтую лічбу, робіць круглыя вочы і з недаверам пытаецца: калі іх так многа, то дзе яны? Кожны можа назваць двух-трох, каго ён асабіста ведае, ну яшчэ, скажам, пяць-дзесць, каго бачыў дзе-небудзь за мінулы тыдзень, але ж сотні тысяч?! Скажыце, дзе яны?

Дзе? Прапаную невялікі эксперымент. Няхай кожны, хто будзе чытаць гэтыя радкі, паспрабуе ўспомніць, колькі інвалідаў на калыхці ён бачыў за гэтыя лета на вуліцах свайго горада. Я на ўвесь Мінск, у якім жыў больш за 1 600 000 чалавек, сёлетра бачыў толькі аднаго — гэта мой намеснік па часопісе Рыгор Галіцкі. Мо, скажаце, іх, каліасачнікаў з паралізаванымі нагамі, наогул няма? Дык я магу вам расказаць пра інваліда, які чатырнаццаць гадоў чакаў сваёй чаргі на калыхці.

Дарэчы, тым, у каго яна ёсць, што ім рабіць на вуліцы? Ні ў магазін, ні ў цырульню, ні ў кіно, ні на выставу — нікуды калыхачнік не можа трапіць, бо ўсюды прыступкі і няма нават просценькага пандуса, па якім можна было б уз'ехаць. А барджоры тратуараў — паспрабуй перабарыцца пераз іх на калыхці! Праўда, некалькі гадоў назад сям-там зрабілі з'езды з тратуараў, але ж гэта не для інвалідаў, а для машын, што падмятаюць.

А пратэзы?! Калі пакалечылі хлопцаў у Афганістане, дык пратэзіраваць іх пасылалі за кошт розных фондаў і спонсараў за мяжу, нават на Кубу, бо нашы пратэзы больш нагадваюць прылады для катавання. Толькі мы, старое пакаленне, каго так або інакш зачэпіла вайна, можамо цягаць на сабе «вырабы» нашых пратэзных заводаў.

Ці ж варта пасля гэтага пытаць, дзе яны, нашы інваліды?

А ёсць жа яшчэ адзін бок іх жыцця.

Інваліднасць — жорсткая, бязлітасная рэч. Я зараз кажу не пра фізічныя пакуты, якія суправаджаюць яе. Я пра іншае. Ты — чалавек, ты такі ж, як усе. Розумам, душою, жаданнямі, імкненнямі — такі ж. А магчымасці твае...

Вось гэтая супярэчлівасць — бадай, самае цяжкае, што нясе з сабою інваліднасць. Болю, горычы, пакутаў дадаюць яшчэ і адносны здаровых людзей да інвалідаў. Што я маю на ўвазе? Скажам, ёсць у чалавека які-небудзь фізічны недахоп, напрыклад, няма рукі, нагі або абедзве нагі паралізаваны (тут варыянтаў безліч), то гэта аўтаматычна пераносіцца людзьмі і на яго інтэлект. Прасцей кажучы, у вачах пераважнай большасці людзей ён — «поўны» інвалід. Зразумела, гэта выяўляецца не так адкрыта, як я кажу, але такая «сувязь» паміж скалечаным целам і інтэлектам у адносінах да інвалідаў існуе і адчуваецца вельмі часта.

Калі ж пры больш блізім знаёмстве раптам аказваецца, што інвалід — разумны, цікавы, адукаваны, з шырокім кругаглядам чалавек, а тым больш, калі ў яго ёсць здольнасці да творчасці, калі ён дабіваецца прыкметных поспехаў, то гэта выклікае шчырае здзіўленне: «Глядзі ты! Ніколі б не падумаў!»

— Быццам і пахвалілі, аданлі высока, а на самай справе...

— Можна, вядома, сказаць, што гэта ад наіўнасці, ад глупства, ад неразумнення, ад душэўнай слепаты. Але як жа гэта балюча і крыўдна чуць чалавеку.

Не, не трэба жалю, шкадавання, слязілівага спачування і ўсяго такога іншага. Патрэбна павага, разуменне, дабрый і душэўная далікатнасць. Перш за ўсё трэба памятаць: перад вамі Чалавек.

Дык вось, аўтары і чытачы нашага часопіса — гэта тыя, хто ведае, што ніколі не прыйдзе зовенне ад бяды і пакут. Кожны з іх разумее, што ён ніколі не ўстане з калыхці і не прабыжыць па росным луззе, не адкіне прэч непатрэбныя больш мыліцы, не саскочыць сонечнай раінай з ложка.

І тым не менш яны імкнуцца жыць, а не існаваць. Жыць паўнаценна, паўнакроўна. Як бы цяжка ні было, ім таксама патрэбны і радасць пазнання свету, і пачуццё аднасіці з людзьмі, прыгажосць праявіцца або вершаванага радка, і празрыстая глыбіня думкі, трапнае назіранне, і водгук другога сэрца.

— І, як я разумею, «Акно» ў нейкай ступені і накіравана на тое, каб дапамагчы ім спазнаць гэта?

— Менавіта так. Возьмем просты прыклад: інвалід піша вершы або прозу. Для яго гэта магчымасць, патрэба выказаць свае пачуцці, праявіць свае творчыя імкненні. А хто, акрамя вузкага кола сяброў або знаёмых, ведае пра гэта, чытаў або слухаў яго творы? Творчасць жа — любая — гэта яшчэ і спосаб сувязі з людзьмі, са светам.

— Мне ўспомнілася, якое жорсткае пакаранне было прызначана сасланаму Тарасу Шаўчэнку: яму было забаронена пісаць, ды што там пісаць, забаранілі нават мець паперу і аловак. Ці ж можа быць горшае пакаранне для творцы?

— З інвалідамі, здольнымі, таленавітымі, вельмі часта здараецца тое ж самае. Ці многа знойдзецца прыкладаў, калі, вобразна кажучы, чалавек з мыліцамі змог прабіцца ў свет, у друк, на старонкі вялікай прэсы? Таму і стваралі інваліды свае рукапісныя часопісы, перапісваліся, перапраўлялі з канца ў канец нашай краіны адзін другому свае вершы, апаўданы.

Але ж ёсць у іх творчасці прыклады высокай паэзіі, цудоўнай прозы. Ды і чаму толькі інваліды павінны ведаць сваіх братоў-творцаў? Вось, напрыклад, верш інваліда 1-й групы Анатоля Прохарава. Мы змяшчам яго ў другім нумары «Акна».

РОДНАЯ МОВА

Тут мова мая, а словы — як зоры. Сабрала яна ўсіх вясёлак узоры.

Як сонца прамістае — льецца і льецца.

Матчынай Мова мая завецца. Ільну ў ёй блакіты і колас наліты, і росных, мурожных лугоў аksamіты.

Хто любіць матулю, Жыгнёвае поле, Той мову сваю не забудзе ніколі.

Хіба ж гэтыя радкі не вартыя таго, каб іх прачыталі ўсе, хто шануе, любіць сваю зямлю, свой народ, сваю мову?

— Цалкам згодна, яны вартыя таго, каб з імі пазнаёмілася як мага больш людзей.

— Мы робім часопіс з надзеяй, што думкі, мары, увасобленыя ў радкі слоў, як залатыя карункавыя ніткі паразумення, звязуць сэрцы аўтараў і чытачоў, і прыойдзе да іх, перальцеца ўсё, што збірала, назапашвала душа творцы, і ў некага шырэй адкрыюцца вочы, і гляне ён на жыццё больш ясным і светлым позіркам, убачыць, што не знікла, не згінула ў ім прыгажосць.

Між іншым, хачу сказаць, што хоць наш часопіс у пэўным сэнсе прызначаны для інвалідаў, часопісам інвалідам, калі можна так сказаць, ён не будзе. У нас ёсць добрыя матэрыялы, цікавыя аўтары, у чым дарэчы, можа пераканацца кожны, хто возьме ў рукі першы нумар, а хутка і другі

— Не ў самы лепшы час вы адважыліся стварыць часопіс. Усе перыядычныя выданні перажываюць неймаверныя цяжкасці, многія закрываюцца.

— Што ж, час не выбіраюць. Як і долю. Толькі калі мы пачнём чакаць больш спрыяльнага часу, то можамо і не дачакацца. А мы жывём сёння і адкладзі свае жыццё на заўтра не можам. Спадзяюся, што не знойдзецца нікога, хто б сказаў пра інвалідаў: «Бач, толькі часопіса ім не хапала». Няхай спачатку пачытае часопіс.

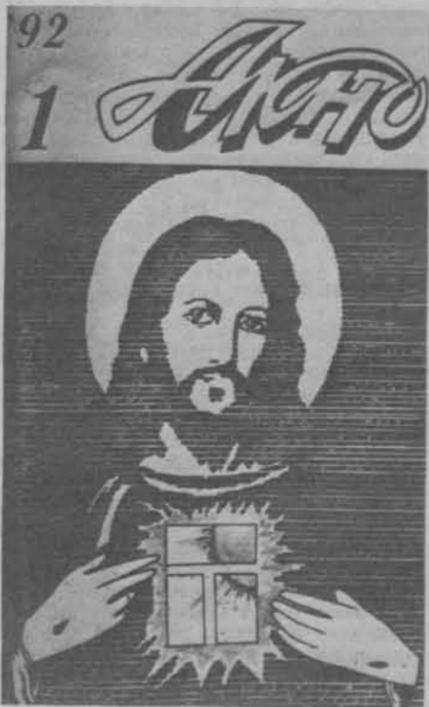
Час, сапраўды, складаны: інфляцыя, неймаверная дарагоўля, цана на паперу, на паліграфію такая, што вочы на лоб лезуць. Добра, што БЕЛІНФАРМ, наш грамадскі альянскі, падараваў нам паперу на першы і другі нумары — зямны паклон ім за гэта. Дзякуй усім, хто са спагадаю ставіцца да нас, думаю, што яны дапамогуць нам выжыць. А мы павінны выжыць, таму што патрэбны людзям.

— Я думаю, што ўсё ж такі галоўная мэта часопіса — дапамагчы людзям пераадолець адзіноту.

— Не толькі. Звычайна фізічна здаровыя людзі бачаць у інваліднасці ў першую чаргу фізічныя пакуты. Нават бытавыя рэчы, тое, што здаровы чалавек робіць без якога-небудзь напружання, ад інваліда часам патрабуе неверагодных намаганняў. І гэта ў першую чаргу кідаецца ў вочы.

Але куды горшыя пакуты душы. Чалавек — істота грамадская, ён нармальна жыве толькі сярод людзей, толькі аднасіць з усімі людзьмі дае яму сілы. А тут іншы раз вакол толькі чатыры сцяны, адарванасць ад жыцця, абмежаванасць уражанняў і кантактаў, адчуванне сваёй непатрэбнасці, адсутнасць жыццёвай мэты. У такіх умовах проста жыць з адзіным жаданнем не апусціцца, не згубіць самога сябе, не згубіць душу — гэта, згадзіцеся, патрабуе вялікай волі, настойлівасці. А калі чалавек яшчэ і працуе над сабою, займаецца творчасцю, аддае іншым плён сваёй працы, то такое з поўным правам можна назваць подзвігам. Такі подзвіг — вельмі моцная маральная падтрымка для слабейшых. Ён, як сяброўская рука, падтрымлівае ў цяжкія хвіліны, дае магчымасць адчуць, што ты таксама можаш знайсці сваё месца, таксама можаш стаць карысным, патрэбным для іншых. Паверце, чыйсьці прыклад у нашым жыцці мае куды большае значэнне, чым мы думаем. І я спадзяюся, што такіх добрых прыкладаў мы ў нашым «Акне» ўбачым нямае.

— Што б вы хацелі асабіста ад сябе сказаць сваім сябрам-інвалідам, ды і здаровым людзям таксама?

Ва ўсім свеце інваліднасць — цяжкая доля, якая, між іншым, можа напаткаць любога. Сёння ты здаровы, а заўтра, скажам, трапіў у аўтамабільную катастрофу, захварэў — і ўсё: няма больш твайго здароўя, слы, і, дзякуй Богу, калі ты можаш жыць без чыйсьці пастаяннай дапамогі, догляду.

Але трэба помніць, што ты чалавек — і гэта галоўнае. Тое, што ў цябе няма рукі ці нагі, або што-небудзь горшае з табою здарылася — гэта яшчэ не прычына для таго, каб быць сапраўды інвалідам.

Беражы, захоўвай у сабе чалавечасць, гэта дазволіць табе перамагчы ўсё, што нясе з сабою калыхці. Фізічныя недахопы, а чалавечасць у чалавеку годнасць, сумленне, справядлівасць, спагадлівасць, шчырасць, таварыскасць, светлы розум. Зрэшты, тут я нічога новага не адкрываю, пра ўсё гэта непараўнальна лепш і дакладней сказана ў Вялікай кнізе — Бібліі. Толькі інваліду трэба ўсё гэта больш паслядоўна і пераканана суадносіць са сваім жыццём, са сваім лёсам.

Дарэчы, з другога нумара пачынаем друкаваць Евангелле. Мы адчуваем неабходнасць у тым, каб нашы чытачы пазнаёміліся з першакрыніцай агульначалавечай культуры.

Наш часопіс, як было задумана ў Таварыстве інвалідаў Рэспублікі Беларусь, павінен з'яўляцца сродкам сацыяльнай рэабілітацыі інвалідаў. Можна, не кожнаму ясна, што гэта такое, таму я скажу, як сам разумею задачу, што стаіць перад намі.

Мы расчынілі наша «Акно» для людзей, якія не здаюцца на волю лёсу, не скарыліся долі, якая выпала ім.

Мы расчынілі «Акно», каб праз яго інваліды маглі паказаць усім — падкрэсліваю гэта — усім людзям, што яны зусім не горшая частка нашага грамадства, што ў інвалідаў такая ж прыгожая, чужая да ўсяго добрага і чалавечага душа, што інваліды — такія ж здольныя, таленавітыя, працавітыя людзі, толькі вось жыццё ў іх, на жаль, вельмі нялёгкае.

Мы расчынілі наша «Акно» і для здаровых, дужых, для тых, да каго лёс не павярнуўся спіною, каб яны, адарваўшыся на момант ад сваіх сённяшніх клопатаў і праблем, зазірнулі ў гэты няпросты свет, убачылі, разгледзелі, спазналі тое, што існавала і існуе па-за іх увагай. Каб ім адкрыліся штодзённая непаказная мужнасць, душэўная прыгажосць, светлы розум і глыбокая перакананасць, што б ні здарылася, якая б ні выпала доля, чалавек павінен заставацца Чалавекам.

Іншага выйсця няма.

Вось і ўсё.

Адзінае, што магу дадаць: хай чытач не здзіўляецца аднолькаваці прозвішчаў Інтэр'юруемага і Інтэр'в'юера — размаўляла я са сваім бацькам.

Вераніка ЧАРКАСАВА.

ДЗЯЎЧЫНКА СЯРОД КВЕТАК БАЦЬКОЎСКАГА ДЗЯДЗІНЦА

Вьнятка даўно мінулага дзяцінства, змешчаная на 1-й стар., застыла ў сьвядомасці жывым вобразам, каб цяпер ажыць і разварушыць душу ўспамінамі і сустрэчай з Бацькаўшчынай. Ажыць ізноў на сваім падворку вёскі Прапарышча Докшыцкага раёна, куды Вольга Эрдэлі прыехала апошнімі вераснёўскімі днямі, у час, калі восень зморана разгінае натруджаную на бульбяным полі спіну. А першы раз адзяджала, васьмігадовай у 1944 годзе, калі фронт рухаўся ўжо ў адваротным напрамку: бацькі вырашылі перабрацца ў Польшчу.

— І мы апынуліся разам з людзьмі, якіх вывозілі прымусова. Немцы ўсіх зацягнулі ў Нямеччыну. Працавалі на ваенным авіязаводе. Жылі разам з палоннымі партызанамі. Насілі на працу кайданы, дзеравяныя чаравікі, — некалькі асялярожна, быццам баючыся выклікаць са страшнага мінулага і той стук дзеравяшак аб бетонную падлогу, і знісіўшы голад і смерць, — расказвала гасця з Нью-Йорка. — Бацька не вытрымаў жудасных варунаў — памёр. Пасля перамогі наша сям'я апынулася ў ангельскай зоне. Паўстала пытанне, што рабіць далей. Успомнілі, што мелі цётку ў Амерыцы. Яна выехала туды ў 1913 годзе на заробкі, там і засталася. Далі аб пошуку сваячкі ў газеце аб'яву, па якой нас і знайшлі.

З тае пары жыве Вольга Эрдэлі ў Злучаных Штатах. Вывучылася, працавала перакладчыцай у ААН, падымала лёс з мужам Алегам Эрдэлі, выхадцам з украінскай сям'і.

— Хоць і аселі мы надоўга ў Амерыцы, але імкнуліся не забываць ні сваіх каранёў, ні мовы. Усё гэта так

глыбока ў сэрцы адлажылася...

...Не ведаю, як каму, а мне няпроста кантактаваць з амерыканскімі беларусамі. З аднаго боку, не надта тактоўна змушаць чалавека рабіць параўнанні, напрыклад, эканамічнага парадку, бо ўсім удзельнікам гутаркі добра вядома, што параўноўваюцца рэчы непараўнальныя. Мала таго, што Амерыку мы так і не дагналі, яна зусім знікла ўдалечыні. З другога — гэты чалавек, жывучы на супрацьлеглым кантыненте, лічыць за гонар і абавязак захоўваць сваю беларускую існасць, а твайму суграмадзяніну тут на Радзіме яна так муляе, так вочы коле, што гатоў за грудкі ўзяцца...

Тым не меней, сустрэча з родным краем адбылася...

— Адбылася, канешне. Вёска падалася запущанай. Такое ўражанне, што людзі чакаюць нечага ці некага, хто прыйдзе нешта падрамантуе, падфарбуе, зробіць. Наша сядзіба засталася. Праўда, хата ў зямлю ўрасла, але там яшчэ жывуць.

На бацькоўскім дзядзінцы, усхваляваная спатканнем з ім, задумала спадарыня Эрдэлі зрабіць здымак на памяць. І акурат у той момант з'явіўся ў кадры строгі мужчына з партфелем. Маўляў, хто такі, хто даў права здымаць прыватную ўласнасць? А можа вы шпіёны? Дакументы... Вольга прад'явіла яму візітную картку аднаго з супрацоўнікаў таварыства «Радзіма», англійскі тэкст якой адказная асоба пачала ўважліва разглядаць. «А-а, вы з Польшчы, — мужчына адразу памякчаў і перайшоў на памяркоўна-дазваляльны тон, — ну тады здымайце...»

Як я высветліў з адказаў на свае пытанні, адносін з Айчынай набы-

ваюць для гасцей, апрача духоўнасці, і практычны змест. (Гэтая тема ўзнімаецца шмат кім з землякоў з самых розных дзяржаў планеты). Многія, асабліва пенсіянеры, хацелі б вярнуцца дамоў на пастаяннае пражыванне, каб была дамоўленасць паміж Беларуссю і ЗША аб пенсійным забеспячэнні, прасцей кажучы, аб пераводзе пенсій. Тым больш, што вялікая частка такіх, як сужонства Эрдэлі, толькі што дасягнулі пенсійнага ўзросту і валодаюць і вопытам, і сіламі, каб плённа служыць і служыць на карысць Бацькаўшчыны і яе грамадства.

Па запрашэнню таварыства «Радзіма» і ў суправаджэнні першага намесніка праўлення гэтай арганізацыі Мікалая Васіленка Вольга і Алег Эрдэлі наведлі клініку НДІ радыяцыйнай медыцыны ў Аксакіўшчыне. Не апошняе месца займаў тут і прафесійны інтарэс. Спадар Эрдэлі — урачэрэпеўт, працуе ў фірме «Ампел-мед», якая займаецца аднаўленнем медыцынскага абсталявання і яго продажам па нізкіх цэнах пры добрай якасці тавару. Фірма зацікаўлена ва ўсталяванні ўзаемавыгадных сувязей з нашай рэспублікай.

Паездка ў Аксакіўшчыну здзяйснялася ў кампаніі з яшчэ адным сужонствам нашых замежных суйчыннікаў, на гэты раз з Галандыі. Іаганес і Кацярына ван Онзены займаліся на курсах павышэння кваліфікацыі кіраўнікоў і ўдзельнікаў мастацкай самадзейнасці, якія праводзіла таварыства «Радзіма». І засталіся на некалькі дзён у Мінску, каб перадаць памянёнай клініцы шпрыцы аднаразовага карыстання.

Госці мелі грунтоўную і працяглую размову з намеснікам галоўнага ўрача клінікі Уладзімірам Зазымам, падчас якой ён раскажаў аб хваробах шчытападобнай залозы ў дзяцей, экалагічна неспрыяльнай сітуацыі на Беларусі, праблемах дзейнасці клінікі, такіх, як недахоп рэактываў і г.д. Зрабілі невялікую экскурсію па лабораторыях і аддзелах, пазнаёмліліся з маленькімі пацыентамі. Атрымалі спіс найбольш неабходнага абсталявання і з цяжкасцю ад убачанага і пачутага вярталіся ў Мінск.

— Вось вь гаворыце, што ў вас валюты не хапае лячыць людзей. А вы паглядзіце, — запрашала мяне паглядзець Кацярына ван Онзен, — што ў вас робіцца ў гасцініцы «Інтурыст». Турысты не паспеюць выйсці з аўтобуса, як іх апаноўваюць нейкія асобы, што крычаць: «Гэйдж, гэйдж». І пайшоў абмен, пацякла тая валюта ад іншаземцаў у кішні дзялкі-нуварышаў. А побач міліцыя стаіць, спакойна на ўсё пазірае. Гэта ж сорамна. Гэта ж антыпрапаганда вашай новай і незалежнай дзяржавы. Супрацоўніка таварыства на ўваходзе не прапускаюць у гатэль, бо паследчанне заб'юць, а прастытуткі, людзі з заканавацкім абліччам снуюдаюць туды-сюды бесперашкодна...

Я не пайшоў глядзець. Усяго ўжо наглядзеліся. У нашым дэмакратычным жыцці вельмі мала ёсць кветак. Намнога больш пустазелля, якое можа заглушыць усё, што не з'яўляецца грашыма. І няёмка перад Вольгай Эрдэлі: пачынаў артыкул з сентыментальнага, а скончыў не надта прыгожай прозай быцця...

Кастусь ШАЛЯСТОВІЧ.

ЦІХІ, ЦЯРПЛІВЫ І ЧУЛЫ НАРОД

[Заканчэнне. Пачатак на 1-й стар.]

што-небудзь з польскіх аўтараў другой паловы XIX — пачатку XX стагоддзяў, пазнаў беларускі этнас. Ён вывучаў не толькі традыцыйную духоўную і матэрыяльную культуру беларусаў, але даследаваў яшчэ флору і фауну Беларусі, збіраў кнігі, гістарычныя дакументы са старых магнэцкіх архіваў, творы жывапісу і графікі, рабіў раскопкі курганоў, старажытных паселішчаў і могілнікаў, збіраў матэрыялы да археалагічнай карты дэгістарычнай Беларусі.

Беларускі народ, на думку вучонага, найбольш няшчасны і найбольш пакрыўджаны лёсам сярод славянскіх народаў. На самай справе Вялікае княства Літоўскае (асноўны вэнені і эканамічны патэнцыял якога складалі беларускія землі) вымушана было вёсці на працягу XIII—XVIII стагоддзяў войны з суседнімі і не толькі суседнімі дзяржавамі, або на яго тэрыторыі ў пэўныя перыяды гісторыі адбываліся ваенныя багалі паміж войскамі розных гаспадарстваў. З XVII—XVIII стагоддзямі звязаны і вялікая сацыяльна-эканамічны патэнцыял якога складалі беларускія землі) вымушана было вёсці на працягу XIII—XVIII стагоддзяў войны з суседнімі і не толькі суседнімі дзяржавамі, або на яго тэрыторыі ў пэўныя перыяды гісторыі адбываліся ваенныя багалі паміж войскамі розных гаспадарстваў. З XVII—XVIII стагоддзямі звязаны і вялікая сацыяльна-эканамічны патэнцыял якога складалі беларускія землі)

Пералічаныя вышэй і некаторыя іншыя фактары адмоўным чынам адбіліся на эканоміцы Беларусі, яе сельскай гаспадарцы, колькасці насельніцтва, матэрыяльным становішчы і культурным яго ўзроўні. А тут яшчэ малаўрадлівая зямля, якая не вельмі ўдзячная была свайму працоўшчыку: беларусу дэвалюіраваў шмат працаваць, але вынікі сялянскай працы не заўсёды апраўдалі яго надзеі. Такім чынам,

нашаму продку на працягу доўгага часу трэба было вёсці цяжкую барацьбу за сваё існаванне, усё жыццё праводзіць у працы, каб пазбегнуць беднасці, што прывяло да практычнага ведання ім жыцця і навакольнага асяроддзя.

Не заўсёды спрыяльныя прыродна-кліматчныя ўмовы, бяскошная праца, недахоп ежы і слабая яе каларыйнасць адмоўна адбіліся на знешнім выглядзе і энергічнасці мясцовага жыхара. Таму этнограф пры характарыстыцы вонкавага выгляду беларусаў адзначае, што яны ў фізічных адносінах непрыкметныя, каржакаватыя, сярэдняга росту, не вельмі стройныя. І хоць у рухах беларус, на думку Федароўскага, млявы, ляньвы і павольныя, аднак у працы ён упарты, настойлівы, цягавіты, у словах і дзеяннях прадбачлівы, добрасумленны. Станоўчымі якасцямі беларуса з'яўляюцца таксама прыстойнасць, спагадлівасць, вялікая сіла волі, нецярпімыя адносін да хвалькоў і задавак.

Нашаму народу ўласцівыя кемлівасць, назірлівасць і развітая інтуіцыя, або, як выказваецца этнографам, унутранае бачанне, прадчуванне. Яно, інтуіцыя, знаходзіцца ў прамой сувязі, на нашу думку, з надзвычайнай уражлівасцю мясцовых жыхароў, асабліва жанчын, і набывае ў іх часам крайнія формы. У сваю чаргу надзвычайная чулівасць, уражлівасць, на наш погляд, параджае перабольшванне, уласцівае беларусам. Аднак і гэтай сваёй якасцю, піша вучоны, яны нярэдка ўмеюць карыстацца, асабліва тады, калі ім трэба чаго дабіцца.

Беларусу, як і іншым славянскім народам, характэрны не толькі любоў да роднай зямлі, але і павага да звычайў, традыцый і рэлігійных народаў, якія пражывалі на тэрыторыі

Беларусі. Ён, як і літовец, дэмастэ і ў прыхільнасці сваіх пастаянных і верных, хоць да людзей і не прывязваецца з лёгкасцю.

Прадбачлівы і сур'ёзны беларус, клапоціцца пра сваю будучыню і будучыню сваіх дзяцей, падобна літоўцу, робіць запасы. Ён любіць часта паўтараць прыказку: «Без запasu гіно чалавек без часу».

Паляк і беларус — гасцінныя людзі, аднак гасціннасць першага і другога адрозніваецца паміж сабой. У беларускага селяніна, на думку этнографа, няма ні кроплі сардэчнасці, таўварыскасці мазура, бо ён «заўсёды задумлівы і на свет глядзіць песімістычна... і толькі таму любіць сустракацца з людзьмі, каб задаволіць свой інтарэс і выказаць свае крыўды». Разам з тым беларус не пазбагае гутарак, прымае ўдзел у яселлях, хрэсьбінах, адвядках, вечарынах (молалзі). Аднак ён ведае зыкет, сероміцка людзей і ў іх шмат часу не адбірае. Тут хата, як заезды, не стаяць вечна адчыненымі, а суседзі, калі заходзяць адзін да аднаго, то звычайна па нейкай справе.

Федароўскі зрабіў цікавую заўвагу наконт адносін у польскай і беларускай сям'ях. Калі польскую сям'ю звязвае пераважна каханне, то беларускую, нягледзячы на вялікую прывязанасць маці да сваіх дзяцей, — страх і павага да бацькі. Вучоны пахвальнае слова сказаў у адрас беларускіх маці, адзначыў пры гэтым, што яны ідэальныя (праўда, маюць адну заганау: надзвычай пеццяць сваіх дзяцей), а дзяўчаты, хоць какетлівасцю не вылучаюцца, не менш пастаянным пачуццём адраваюць сваіх выбраннікаў.

Адной з характэрных рыс беларуса з'яўляецца асцярожнасць, якую этнограф назваў выдатнай. «Мазур мае рагатую

(задзірыстую. — А. Л.) душу, а беларус, я так скажу, мешкаваў, чохольную, і ў гэтым іх розніца», — адзначае Федароўскі. Беларус заўсёды ўступчывы і ціхі, усё прымае ў маўчанні. «Ён любіць мір і пазбягае ўсякай барацьбы і таўварыскасці, радзіць, паступае, каб не выклікаць зла», — піша вучоны. Гэта рыса характэрна дала падставу некаторым аўтарам XIX — пачатку XX стагоддзяў сцвярджаць, што беларус быццам пазбаўлены жорсткасці і помслівасці. Федароўскі крытычна аднёсся да падобных выпядаў. Ён упэўнена сцвярджае, што жыхар гэтай зямлі, маючы вялікую долю літоўскай крыві ў сваіх жылах, таксама можа адплаціць за нанесеныя яму крыўды і кроўныя абразы, але быццам бы толькі тады, калі можа ворага ўмарціць з поўнай беспакаранасцю і лёгка, як малінку. Сцвярджае этнограф асабліва не супярэчыць цярозаму погляду народа на самога сябе. Вось, напрыклад, што гаворыць 74-гадова пенсіянер з Вілейшчыны, які ў даваенны час служыў у польскім войску: «Паляк хоць і задзірысты, аднак беларус яго не баіцца. Беларус вельмі цяроплівы, церпіць да апошняга. І калі яго хто пакрыўдзіць, і справа даходзіць да сваркі, бойкі, то беларус хоць каму (у тым ліку паляку, літоўцу, украінцу. — А. Л.) дасць адпор».

Федароўскі падкрэслівае, што сіла валодання сабой і духоўная раўнавага ў беларусаў такія, што забойствы па розных прычынах і ўсялякія бойкі ў іх вельмі рэдкія, а самазабойствы, калі і здараюцца, то амаль заўсёды па прычыне матэрыяльных страт.

Беларус, на думку этнографа, не хлусіць так, як мазур, але справы ўнікава скрывае ці пра іх не дэгаворвае. Ён не згодзен з тымі, хто прыпісвае беларусам лісліваць, што ў такой ступені распаўсюджана, на яго думку, у Палісінні. На Беларусі яна рэдка сустракаецца, а лісліўцамі на гэтай зямлі пагарджаюць, не любяць і пазбягаюць іх.

Падкрэсліваючы невысокую рэлігійнасць беларуса, Федароўскі адзначае, што ён «тым

адозніваецца ад паляка, што ў яго душы рэлігійнай страці няма ні кроплі... Беларус Бога баіцца, паляк яго любіць; для апошняга тварэц з'яўляецца перш за ўсё мяккасэрдзным бацькам, для беларуса таксама такім, але перш за ўсё справядлівым суддзёй, гаспадаром свету, які нястомна змагаецца з дэманічнай сілай, якой ён не менш, а, бадай, больш баіцца, чым самога Бога». Аўтар падкрэслівае, што вера гэтага народа вельмі глыбокая, хоць, як нідзе, мала грунтуецца тут на тым, чаму вучыць царква.

У той жа час вучоны адзначае, што ўся вера мясцовага жыхара, якая на працягу жыцця была яго адзінай пуцяводнай зоркай, утрымлівае беларуса ад шматлікіх заганаў, памяшчэцца не ў катэхізісе ці малітоўніку, а ў чыпсанай кнізе. У гэту кнігу, на яго думку, калі б хто-небудзь яе стварыў, увайшло б некалькі тысяч так званых перажыткаў, забанаў, з якіх ужо смяюцца, а для яго з'яўляюцца самымі шанюўнымі дагматамі веры. «Гэта яны, які нідзе ўжо да гэтага, ў сэрцы і памяці беларуса глыбока сядзяць, яны з'яўляюцца яго кнігамі закона і мудрасці, кодэксам паводзін, яго спрадвечнай «установай» (г. зн. звычайным правам. — А. Л.), якая яго таксама, як талмуд яўрэя, апугвае... Толькі з гэтага кодэкса, з гэтых даўніх дагматаў веры, канечне, не без літоўска-украінскіх налетоў, працяваецца ўся своеасабліваць гэтага народа, таксама арыгінальнасць, гэта яны разам з вуснай літаратурай (вусна-паэтычнай творчасцю. — А. Л.) захавалі яго ад канчатковай пагібелі і яны, што з'яўляюцца надзвычай значымі наймацнейшымі сканцэнтраванымі праявымі мудрасці, сведчаць, што па сённяшні дзень гэты сімпатычны ў многіх адносінах народ з'яўляецца з усіх блізкароднасных народаў бадай што самым маральным, найменш характэрны яму залачыніствам».

Анатоль ЛІТВИНОВІЧ.

[Заканчэнне будзе.]

Пасля заканчэння настаўніцкіх курсаў у 1932 годзе я адразу пайшла працаваць на дзіцячую пляцоўку. Яна была арганізавана настаўнікамі беларускай пачатковай школы на Чырвонай Дзвіне для вучняў малодшых класаў і іх маленькіх братоў і сястрычак, якім не было з кім застацца ў хаце. Дзеці амаль увесь дзень знаходзіліся на свежым паветры ў прыгожым лясным парку «Межапарку», які знаходзіўся супраць школы. У гэтым парку было шмат пясчаных узгоркаў, прыгожыя дарожкі, возера Кішээрс. Для дзяцей было арганізавана бясплатнае трохразовае харчаванне.

У гэтым парку па сёння знаходзяцца могількі Райніса, Брація, Лясныя і шмат іншых.

Райніс — першы народны пісьменнік, які ў сваёй неўміручай вечнасці зросся з галасамі Даўгавы (Дзвіны) і мора, з мелодыямі латгалскіх песняў, з гісторыяй сваёй Радзімы і яе будучыня. Райніс латышскай зямлі прынёс славу і прыгоства на ўвесь свет. Куды б ні закінуў лёс Райніса, яго душа была заўсёды з латгалскімі нівамі і дымам труб рыжскіх фабрык. Райніс вельмі любіў дзяцей. Яго вершы дзецям — гэта крыніца выхавання новага пакалення, поўная актыўнасці, дружбы, брацтва, роўнасці:

«Маладое агуронце, новы сонечны народ,—
Хай за нас тым
счаслівейшым будзеш!
Хай толькі нашымі будучы
усе беды,
А ў цябе хай будучы толькі
радасці...»

Райніс быў інтэрнацыяналістам. Яго мэтай было жыць і працаваць на карысць працоўнага народа. Дзякуючы Райнісу, у 1921 годзе быў арганізаваны Беларускі аддзел пры Міністэрстве асветы, які кіраваў беларускім жыццём у Латвіі. Райніс наогул цікавіўся жыццём беларусаў. Ён быў у Віцебску і Мінску. Быў знаёмы з Янкам Купалам.

У верасні 1926 года Райніс прыняў удзел у навуковай канферэнцыі ў Беларускай ССР. У сваёй прамове ў Менску Райніс расказаў пра беларускую культуру і праследванне яе дзеячаў у буржуазнай Латвіі. «У нас быў такі погляд,— паясніў Райніс,— які існаваў таксама і ў царскай Расіі, што беларуская мова не ёсць мова, але гаворка, дыялект рускай або польскай, што беларусы не народ. Трэба было і ў нас у Латвіі змагацца супраць такіх поглядаў. У часе царскага гнёту беларуская мова лічылася простаю, размоўнай, мовай сялян і рабочых, на якой ніколі не будзе магчымасці стварыць культуру, на ёй ніколі не будзе гаварыцца

інтэлігенцыя. Вялікая рэвалюцыя знішчыла старыя, прымушавыя парадкі, адмяніла таксама гнёт над мовай, забароненая беларуская мова зрабілася вольнай і нават зверхнай мовай на тэрыторыі свайго народа. Тое самае, мы ведаем, рабілася з латышскай мовай і народам, якія толькі пасля рэвалюцыі падняліся з прыгнечанага становішча... Інтэрэсы латвійскага пралетарыяту патрабуюць, каб беларускі народ развіваўся па магчымасці хутчэй. Я сам паходжу,— прызнаўся Райніс,— з Латгаліі, з тэй часткі, дзе жыве многа беларусаў. З беларусамі павязаныя дружбы і таварыскія сувязі. Я абавязваюся абараняць у сейме беларускія інтэ-

прынясе новыя каштоўнасці на «зверхчалеваю» вышнюю будучай пралетарскай культуры». Райніс збіраў матэрыялы для пастаноўкі драмы «Беларусь», але гэтыя матэрыялы загінулі ў часе ссылак, і драма не была напісана.

Але вярнуўся да свайго лёсу. Восень я пачала працаваць у школе на Чырвонай Дзвіне. За дзень перад пачаткам заняткаў у школе сабраліся настаўнікі. Калі я ўвайшла ў канцелярыю, мяне прывіталі з пачаткам працы ў школе і, нічога не гаворачы, пайшлі разам са мной у мой пакой, які быў тут жа ў школе. Адчыніўшы пакой, я застыла ў здзіўленні. На стала стаялі кветкі, стол быў прыгатаваны на ўвесь ка-

Быў час, калі жыццё кіпела,
І пачуццё ўзносіла ўсіх нас.
Было духовае

задаваленне,
Сьвяты быў час.
Але прайшлі хвіліны

залатыя,
Прайшла краса майго
жыцця.

І засталіся толькі
ўспаміны —
Жыцця працяг.

Эмілія КАЗАК – КАЗАКЕВІЧ

МОЙ ЖЫЦЦЯПІС

рэсы, пакуль у іх там не будзе свайго прадстаўніка». Райніс выступаў за стварэнне арганізацыі культурнай сувязі з зямлёй сацыялізму. Па яго прапанове і з яго ўдзелам у 1926 годзе ў Латвіі была створана культурная арганізацыя для збліжэння з Савецкім Саюзам. Сам ён быў ад пачатку і да смерці кіраўніком гэтай арганізацыі.

«Нам, латышам, — казаў Райніс у сваім выступленні на афіцыйным адкрыцці гэтай арганізацыі ў красавіку 1929 года,— культурна збліжэнне асабліва важна, бо гэтае збліжэнне балтыйскім дзяржавам дзе адзін важны момант — момант міру. Гарантыя міру адна з важнейшых спраў. З гэтага дня мы пачалі збліжэнне з Усходам, з усходнімі народамі. Дзе найвялікшыя народы, з якімі мы хочам збліжэнне сваю культуру, гэта беларусы і велікарусы. Маладая Расія ўжо сказала сваё слова ў літаратуры, мастацтве і навуцы. Ёй адгукнецца Еўропа і агульня ў яе. Мы не можам адставаць. Мы жадаем, каб кожная культура развівалася, распаўсюджвалася, тады ўсёй Еўропе прыйдзе будучыня,— шырокая, вялікая будучыня».

Райніс цікавіўся жыццём усіх народаў СССР. У бібліятэцы пісьменніка было многа кніг: беларускіх, рускіх і украінскіх аўтараў. Сярод іх многа падараваных экзэмпляраў, калі браў удзел у менскай канферэнцыі, якая ператварылася ў навуковую акадэмію, на якую сабраліся беларускія савецкія пісьменнікі.

Беларускі народны пісьменнік Янка Купала, за новымі творамі якога яшчэ раней уважліва сачыў Райніс, пазнаёміў яго з дасягненнямі савецкай культуры. На адкрыцці канферэнцыі ў сваёй прамове Райніс сказаў: «Новая Беларусь з вялікім энтузіязмам перажывае сваё духовае адраджэнне. Няма ў пісьменніка большай радасці, як бачыць, перажываць і быць захопленым ад чыстых, ясных, светлых патакаў. Гэту радасць і гонар я адчуў тады, як мне прапанавалі прыняць удзел у акадэмічнай канферэнцыі Беларусі». Пажадаўшы «яснай, сонечнай вечнасці беларускаму народу», Райніс выказаў перакананні, што беларуская новая паэзія

лектыў. Было вельмі радасна за такі цёплы прыём. Калектыў быў добры, зладжаны. Кіраўніком школы быў Плыгаўка. Настаўнікі: Нікіфараўская І. І., Кудраўцоў Янка, Слосман М., Юзефовіч Ю. І., Крэйд Н. Г. і іншыя.

Жыццё наладзілася. Энергія і творчага энтузіязму хапала. Хацелася зліцца з гушчай народа, аддаць яму сваю веду, працаваць на яго карысць, каб

народным. У святкаванні Ліго прымалі ўдзел латышы, беларусы, літоўцы і іншыя народы. Месца для збору людзей выбіралі на ўзгорку, ля лесу, або ля возера. На доўгай жардзіне ўмацоўвалі бочку з смалой або дэзгцем і ўвечары 23 чэрвеня, калі сонца ўжо схілялася за дрэвы, падпальвалі смалу. Дзяўчаты прыходзілі з вянкамі на галаве, з кудальскімі кветкамі, або, як іх латышы

хоць маленькую кроплю добра аддаць на добрабыт роднага краю. Было дзе і ў чым прылажыць свае сілы. Трэба было беларусам вучыць іншых быць беларусамі, быць свядомымі, не цурацца роднай мовы. Трэба было дэкадаць астатнім, што беларусы не горшыя ад іншых нацыянальнасцяў, што і ў беларускай ёсць свая інтэлігенцыя, свае пісьменнікі, свая літаратура, гісторыя, свая Радзіма. Мы ішлі ў хату да беларусаў, да бацькоў сваіх вучняў, да знаёмых і гаварылі з імі аб жыцці, аб працы, аб ўсім, што іх цікавіла. Наладжвалі пастаноўкі п'ес, канцэрты, хор, мастацкую гімнастыку, лекцыі, даклады».

Бяднейшых вучняў, якія жылі за возерам Кшээрс, прымалі ў інтэрнат, які быў у памяшканні школы. Усе вучні атрыкавалі дэромовыя абеды. Вучні інтэрната былі на поўным утрыманні школы.

Бацькі вучняў аразумелі нас. Школа расла. Беларусы туліліся да школы, былі актыўнымі ў розных мерапрыемствах школы. Было прыемна і хораша.

назвавалі, травой Яна. Усім мужчынам, імя якіх было Яніс, Ян, Янка, Іван, Ясь, надзавалі вянку з дубовых галінак на галаву. Яны былі гаспадарамі свята. Многія ўдзельнікі свята, асабліва Янісы, прывозілі бочкі з саладовым півам і сыр Яна, які рабіўся па асобаму рэцэпту. Спявалі песні, танцавалі, вялі карагоды. Да самай раніцы гучалі песні па ўсёй наваколлі. Было як бы спаборніцтва з другімі вёскамі: хто даўжэй будзе спяваць і весяліцца. Святкаванні праходзілі па ўсёй Латвіі. Хораша было на пляцоўках, сярод каларовых дрэў. І хоць у легендзе сказана, што ў гэтую ноч цвіце кветка папараці, якая прыносіць шчасце тым людзям, якія ўначы пойдуць у лес, сарвуць гэтую кветку, ніхто не адважваўся ісці шукаць гэту кветку. Моладзь цешылася ласкавым і праменным заходзячага і ўсходзячага сонца, спевамі птушак і людзей, а таксама чароўным прыгоствам прыроды і факеламі, якія гарэлі да раніцы па ўсёй Латвіі. Толькі на святанні разыходзіліся кожны ў сваю хату.

У Рызе на свята Ліго збіраліся на набярэжнай Даўгавы. Дзяўчаты і хлопцы мелі ў руках пучкі аёру. Спявалі песні Ліго. Набрэжная была дэкарыравана. Усе былі роўныя, усе прымалі ўдзел у гэтай урачыстасці, і ўва ўсіх было ўзаемапаразуменне, бо гэта было запраўды народнае свята. Усё прайшло, як мара, як прыгожы, незакончаны сон.

Усё прайшло, як мара, як прыгожы, незакончаны сон.

15-га траўня 1934 года раніцай я ўстала, адчыніла вакно, палюбавалася вясеннім выглядам Межапарку, удыхнула яго свежае паветра. Вялікая хваля радаснасці напоўніла маю істоту. Я выйшла на вуліцу і вельмі здзівілася. На стаўбах былі наклеены аб'явы, каб кожны чалавек меў пры сабе пашпарт. Прышлося вярнуцца, узяць пашпарт, які гадамі ляжаў неўжываны, і паехаць у цэнтр горада. Цэнтр Рыгі быў запруджаны айсцаргамі (членамі латышскай арганізаванай нацыянальнай арганізацыі). Уладу ў свае рукі ўзяў К. Ульманіс. Усіх, хто не меў пры сабе дакументаў, затрымлівалі і выпускалі пры дастаўленні дакументаў. Ноччу адбыліся арышты. З настаўнікаў беларускіх школ быў арыштаваны Езавітаў Канстанцін Барысавіч, які фактычна ўвесь час кіраваў беларускім рухам у Латвіі. Прасядзеў ён у Рыжскай турме каля паўгода. Пасля звальнення сотні бацькоў яго сустрэлі з такой уважай, што здавалася, яе чуе ўся Чырвоная Дзвіна.

Неўзабаве пацяклі безнадзейныя дні. Пачаўся нацыянальны ўціск. Паступова сталі зачыняцца школы нацыянальных меншасцяў. Замест зачыненых адчыняліся школы змешаных нацыянальнасцяў, выкладчыкі ў якіх вельмі часта былі латышы.

Даўжэй трымаліся рускія школы, хоць і іх стала значна менш.

Нашы вучні пасля закрыцця беларускіх школ разышліся ў іншыя школы. Настаўнікі засталіся без працы, бо Пігулеўскі У. П., які быў кіраўніком Беларускага аддзела пры Міністэрстве асветы, калі выдавалі пасведчэнні аб заканчэнні двухгадовых беларускіх настаўніцкіх курсаў, пастанавіў, каб у пасведчэннях пісалі, што выпускнік мае права працаваць толькі ў беларускіх школах. Пазней некаторыя з беларускіх настаўнікаў звярталіся да Пігулеўскага з просьбай аб уладкаванні іх на працу. Ён адказаў, што беларускія школы няма і аб працы настаўніка няма чаго і думаць. Так не адказвалі нават латышы.

НА ЗДЫМКАХ: вокладка кнігі В. Сахаравой «На полацкім замчышы»; «Дзіцячая пляцоўка». У цэнтры Э. КАЗАК-КАЗАКЕВІЧ, Н. ПЛЫГАУКА, Э. КАРНАВУХАВА. 25 чэрвеня 1933 года; вокладка часопіса «Беларуская школа ў Латвіі» з партрэта Я. РАЙНІСА.

ДРУГАЯ кніжка Дуніна-Марцінкевіча — знамя «Гапон» — выдана ў 1855 годзе мінскімі кнігарамі Бейлінымі. Друкавала яе мясцовая друкарня Дворца. Выглядае кніжка досыць прыстойна: зручны невялікі фармат, якасная папера, выразны друк. Есць і ілюстрацыі, выкананыя ў мінскай жа літаграфіі Фалька. Іх чатыры, адпаведна з чатырма песнямі-часткамі пазмы: скокі ў карчме, бойка, сцена прыёму рэкрутаў і ўрэшце — высакароднае гуманнае пані благаслаўляе шчасліваю пару — Гапона і Кацярину. Назуначы ілюстрацыі спецыяльна адзначана на тытуле: «Упрыгожана 4 гравюрамі (Русіямі)». У малюнках адчуваецца ўплыў тагачаснага народнага лубка, а можа і некаторы недаход прафесіяналізму.

У прыхільнай увагуле рэцэнзіі на «Гапона» У. Сыракомля крытыкаваў якасць літаграфічна-гравёрных работ, адзначаў, што майстра не выкарыстаў усіх сваіх магчымасцей. Віншуюць горад Мінск з тым, што ў ім абуджаецца літаратурны рух, пісаў Вясковы лірнік. — Браты Бейлінавы [Бейліны] і Е. Дворца варушацца над выданнем кнігі; увогуле някепская друкарня апошняга адпавядае мясцовым літаратурным патрэбам, а літаграфія Фалька мае магчымасць нават ілюстраваць кнігі. Калі б мы не бачылі іншых работ пана Фалька, не адважыліся б сказаць слова пра чатыры малюнкi, якімі ўпрыгожаны «Гапон», але ведаем яго карту Мінскай губерні, ведаем ілюстраваны буквар і ўзоры каліграфіі. У тых работах відаць гладкі разец і прывільны малюнак, таму мы з добрым намерам рэкамендуем і віленскім выдаўцам заўважым сваім патрэбам ілюстрацыі да «Гапона» не апраўданыя, лічыны нейкімі штрыхаў, якія зрабілі агіднымі твары постацей; як надбала выглядаюць рукі, як паламаны ногі! Нейкую карыкатуру ўяўляе сцена набору! Чаму такая пачварная постаць пані ў апошняй сцэне? Рабіць прыгожыя рэчы, якія разыходзяцца ў межах аднаго горада, і выступаць з няўдалымі ілюстрацыямі ў кніжцы, якая разыдзецца па ўсяму краю, — гэта вялікае расчараванне для выдаўцоў, абраз для мастакоў і абякавацца да грамадскасці. Для карысці будучых выданняў, якія, вядома, з'явіцца ў Мінску, выгаварваем свае заўвагі літаграфіі пана Фалька, тым болей упэўнены мы, што ён мог даручаную работу выканаць лепей.

Словам, ацэнка ілюстрацый крытычная, адмоўная. Але Сыракомля гаворыць найперш пра якасць літаграфічных работ. У адным выпадку ён падкрэслівае, што «добры малюнак» пераважана літаграфам.

Хто ж быў аўтарам малюнкаў?

Рамуальд Зямкевіч, які шмат ведаў пра мінулае беларускай літаратуры, меў у сваім распараджэнні рэдкія крыніцы, якія да нас не дайшлі, дае нечаканы адказ: сам Дунін-Марцінкевіч! «Кніжка выйшла лацінскімі літарамі з малюнкамі работ самога Марцінкевіча, каторыя рабіў менскі літаграф Фалька, — паведамляецца ў вядомым артыкуле гэтага славянскага даследчыка і калекцыянера «Стары Менск у беларускіх успамінах» (1919).

Інфармаванаму, дасведчанаму Зямкевічу можна было б паверыць, калі б не подпісы лацінскімі літарамі, якія выразна чытаюцца на ілюстрацыях.

На адной паметка-крыптанім К. В.

На другой некалькі паметак: гус. К. Вгз., грав. Е. С., Lith. F. Falka. Гэта значыць: «Малюнак К. Вгз., гравіраваў Э. С. у літаграфіі Ф. Фалька».

Подпіс на трэцяй гаворыцы пра мастака ўжо «адкрытым тэкстам»: К. Brzeski.

Такім чынам, на ілюстрацыях ёсць не толькі фірменныя знакі літаграфіі Фалька, прачытаюцца і ініцыялы нейкага мясцовага майстра-гравёра (Э. С.), які непасрэдна выконваў заказ, а, самае галоўнае, разбіраецца подпіс аўтара малюнкаў — К. Бржэскі (часам ён хаваўся пад крыптанімам К. Б., К. Брж.).

Звестак пра такога мастака ў даведчанай літаратуры не завадалася. Перад намі беларускае прозвішча (відаць, ад назвы Брэста) з польскім гукавым напластаннем, з пэўнай, так сказаць, арыстакратычнай афарбоўкай, якой любіла ў свой час бліснуць наша шляхта.

Хутчэй тут выпадковае супадзенне. Хоць нейкае сваяцтва з цягам часу можа і адкрыцца.

Але ась новы след: у «Польскім біяграфічным слоўніку» знайшоўся артыкул пра вядомага расійскага эканаміста канца XIX — пачатку XX стагоддзяў, нашага земляка: «Бржэскі Мікалай (1860—1910)... Нарэдзіўся ў Мінску Літоўскім, сын Карнэля і Марыі з Захаравых, скончыў тамсама гімназію...» Есць пра яго запіс і ў «Біяграфічным слоўніку» прафесора і прапагандыста С.-Пецярбургскага ўніверсітэта... (т. 1, 1896): «Бржэскі Мікалай Карнэлявіч, нарадзіўся ў 1860 годзе, з дваран Мінскай губер-

а Станіслава і Софія пры родіцелях». З Мінскам Бржэскі былі звязаны, відаць, і раней, яшчэ больш умацавалася гэта сувязь з красавіка 1854 года, калі старэйшы сын Гектар паступіў на службу ў губернскаю паштовую кантору. Неўзабаве да яго прыехаў і малодшы брат Карнэль, у кастрычніку гэтага ж года ён звярнуўся ў дваранскую дэпутацкую зборню з просьбай выдаць шляхецкае пасведчанне для паступлення ў цывільную службу. У лістападзе 1855 года Карнэль служыў у Бабруйскім павятовым казначэйстве і ў мясцовым Мікалаеўскім саборы ўзяў шлюб з Марыяй Фамінічнай Захаравой, праваслаўнага вызнання.

прыклад, Захароў, Кукін і іншыя, прынялі чыныны ўдзел у прадаўжанні руху. Дзякуючы свайму паходжанню, яны лягчэй маглі даступіцца да ўлад і ўстановаў, даведаліся аб розных патрэбных дэталях і перадавалі іх сваім прыяцелям-палакам. Усе яны пасля прынялі дзейны ўдзел у партызанскай вайне і пагінулі ў сьнегах Сібіры».

Вайскова-судная справа Паўла Фаміча Захарова захоўваецца ў Вільнюсе. У снежні 1863 года ён даў аб сабе наступныя паказанні: 21 год, дваранін Мінскай губерні, нацыянальнасць (рускі беларус!) не пазначана, веравызнанне праваслаўнае, «імею одну толькі сестру, двіжкімога і недвижкімога імушества не імею». Вучыўся ў V класе Мінскага высакароднага пансіёна. Кватараваў у доме Басі Мішкіндавай у сваёй сястры Марыі Бржэскай. Ёй (сястры) 22 гады, яна жонка службоўца (старшага сартавальніка) мінскай губернскай пошты (у канторы служыў і бацька Антона Трусава). І тут мы робім маленькае нечаканае адкрыццё. Калі ў канцы 1863 года Марыя 22 гады, то ў 1855 годзе (дата замужжа) ёй было не больш... 14 год. А ў Бабруйску, дзе маладыя, відаць, мала ведалі, у шлюбным пасведчанні ёй праставілі 20 гадоў. Ці не было тут наўмысных уцёкаў з Мінска ў Бабруйск? Як вядома, падобная рамантычная гісторыя жаніцбы была і ў самога Дуніна-Марцінкевіча, што яшчэ больш збліжае аўтара і ілюстратара «Гапона». Ужо немалады пазт мусіў апекавацца юнымі рамантыкамі.

Вось такая намячаецца біяграфія. Выходзіць, К. Бржэскі быў мастаком-аматарам, што, зрэшты, казалася і на малюнках.

Пра іншыя яго мастацкія работы звестак пакуль няма. Хутчэй за ўсё яму не ўдалося разліць людзьмі здольнымі, паспяхова працаваў на самых розных нівах. Як ужо гаварылася, адзін з сыноў стаў вядомым эканамістам. Бліскуча скончыў Пецярбургскі ўніверсітэт атрымаўшы за студэнцкую навуковую працу залаты медаль і прэстыжную прэмію. Паспяхова абараніў магістарскую і доктарскую дысертацыі, займаў высокія пасады ў міністэрстве фінансаў. Асноўныя яго працы адносяцца да трэціх і практыкі падатковага абкладання, юрыдычнага побыту сялян. У прысвечаным яму вялікім артыкуле ў «Новым энцыклапедычным слоўніку» Бракгаўза і Эфрона апошняя праца Бржэскага «Нарысы аграрнага побыту сялян» (1908) называецца яго «эканамічным заповітам». Паказваючы надзвычай складаную і сітуацыю ў тагачаснай вёсцы, няўдому ўрадавых рэформ, Бржэскі бачыў выйсце ў абнаўленні ўсяго народнага жыцця. «Аграрнае пытанне ўсё яшчэ стаіць ва ўсёй сваёй грознай велічы, — перасцяргаў эканаміст.

Мікалай Карнэльвіч Бржэскі захаваў сентыментам да роднага Беларуска-Літоўскага краю, быў цесна звязаны з Віленскім таварыствам сяброў навукі, утвораным у 1907 годзе, падарыў яму сваю бібліятэку і некаторыя рукапісы. Лічыўся членам-апекуном гэтага таварыства. У Вільні Бржэскі і пахаваны.

Малодшы сын Карнэля і Марыі Бржэскіх Уладзімір перад першай сусветнай вайной працаваў інжынерам-пуццейцам на Украіне ў Іовелі. Сын апошняга (унук Карнэля) быў тады студэнтам Пецярбургскай кансерваторыі. Так што ў родзе зноў праваліся мастацкія здольнасці...

Архіўныя дакументы, іх уважлівае супастаўленне, даюць нам шанс здабыць новыя звесткі пра акружэнне Дуніна-Марцінкевіча, пра культурнае жыццё Мінска мінулага стагоддзя.

Генадзь КИСЯЛЕУ.

ПОШУКИ, ГИПОТЕЗЫ

ХТО ІЛЮСТРАВАЎ «ГАПОНА»?

К. БРЖЭСКИ. Сцена ў карчме. Ілюстрацыя да пазмы В. Дуніна-Марцінкевіча «Гапон». 1855.

Прозвішча гэта сустракаецца ў гісторыі культуры. З Бржэскімі, напрыклад, сябраваў вядомы рускі пазт А. Фет (дэрэчы, адзін з пазтчных настаўнікаў нашага Максіма Багдановіча). У біяграфіі Фета чытаем, што гэтае сяброўства пачалося ў 1845 годзе, калі Фет служыў афіцэрам у Херсонскай губерні. Тут ён пазнаёміўся з мясцовым памешчыкам, пазтм-дылетантам Аляксеем Фёдаравічам Бржэскім (1818—1868) і яго жонкай Аляксандрай Львоўнай (1821—?), якая стала адной з самых дарагіх Фету жанчын. Пакінуўшы Херсонскую губерню ў 1853 годзе, Фет захаваў з Бржэскімі сяброўскія сувязі. У 1855 годзе ў часопісе «Современник» з'явілася некалькі вершаў Бржэскага за подпісам «А. Бр-ий». Лічыцца, што гэтай публікацыяй садзейнічаў Фет. Новая паласадзейнічаў Фет з Аляксандрай Львоўнай пачалася ў 1868 годзе, пасля смерці яе мужа. У творчай спадчыне пазта ёсць нямала чужоўных твораў, прывесчаных херсонскім сябрам: «Бржэскім перс атрыманы кват і нот» (1847), «А. Ф. Бржэскаму» (1866), «А. Л. Бржэскай» («Далёкі друг, поймай мой рыдань...», 1879), «А. Л. Бржэскай» («Опять весна! опять дрожат листы...», 1879), «А. Л. Бржэскай» («Нет, лучше голодом...», 1886), «Мы встретились вновь...» (1891) і інш. Цікава, што А. Бржэскі надрукаваў свае вершы ў «Современнике» акурат у той час, калі ў Мінску выйшаў «Гапон» з ілюстрацыямі К. Бржэскага, аднак ніякіх непасрэдных выхадаў Бржэскіх з фетаўскага акружэння на Бе-

ні...» Зацікавіў мяне ў даным выпадку не столькі сам эканаміст (хаця нельга не радавацца талентам і поспехам нашых землякоў на самых розных нівах), колькі яго бацька. Выходзіць, у часы Дуніна-Марцінкевіча ў Мінску, які даўняе часам называўся Мінскам Літоўскім, жыў Карнэль (Карніла) Бржэскі, К. Бржэскі, які і мог быць ілюстратарам «Гапона».

Гэта дало падставы звярнуцца да матэрыялаў Мінскай дваранскай дэпутацкай зборні ў Цэнтральным гістарычным архіве Беларусі. Там адшукалася адзістая радаводная справа мясцовых дваран Бржэскіх (часам называліся Жэготамі-Бржэскімі) са звесткамі (няхай і няпоўнымі) пра Карнэля Бржэскага.

Вось яго «канкетныя даныя», якія ўдалося «вылавіць», гартуючы справу.

Католік, як гэта часцей і было ў тагачаснай беларускай шляхты. Поўнае імя Карнэль-Сямён, сын Міколы-Амброзія. Нарэдзіўся 23 мая 1833 года. Далёкія продкі мелі маёнкі на Валыні і Мсціслаўшчыне, потым род збяднеў. У 1853 годзе сям'я жыла ў Нясвіжы, хоць і была прылічана да дваран Мінскага павета. Паводле пазнейшых дакументаў, у боцькоў быў у Нясвіжы драўляны дом з уваляюка ворнай зямлі. У пазнейшым спісе 1853 года пра бацьку сказана: «Имеет 3-х сыноў: Гектора 27, Корнелия 20 и Станислава 14 лет и дочь Софию 10 лет. Из них Гектор находится в частной должности надзирателя при шоссейных работах, Корнелий в Слуцкой гимназии учеником в III классе,

Апошнюю акалічнасць хацелася б падкрэсліць спецыяльна. Што прымусіла католіка пайсці ў схізматыцкі храм? Думаецца, гэта гаворыць аб пэўнай беларускай талерантнасці, шырыні поглядаў Карнэля ці аб незвычайным каханні. Карнэль і Марыя — якраз бацькі будучага пецярбургскага эканаміста. У 1860 годзе, калі нарадзіўся Мікола, яго бацька Карнэль Бржэскі лічыўся старшым сартавальнікам мінскай паштовай канторы, калексім рэгістратарам. Звязаны з Бабруйскім (родны горад Дуніна-Марцінкевіча) і Мінскам, ён, несумненна, уваходзіў у кола знаёмых нашага песняра. Напісана ім прашэнне 1854 года ў радаводнай справе сведчыць, што ён валодаў каліграфіяй, меў, такім чынам, нейкія мастацкія здольнасці. У дакуменце спецыяльна адзначана: «Сие прошение сочинил и переписывал сам проситель Дворянин Корнелий Николай сын Бржеский...» Гэты К. Бржэскі, трэба думаць, і выканаў малюнкi для «Гапона» і стаіць, такім чынам, ля вытокаў беларускай кніжнай графікі новага часу.

Як і сам Дунін-Марцінкевіч, К. Бржэскі быў звязаны з удзельнікамі вызваленчага руху і паўстання 1863 года. Ды, па сутнасці, хто з карнінх мінчан тады не спачываў паўстанцамі? Сям'ю Бржэскіх гэтыя падзеі зачэпілі асабліва моцна. Брат жонкі Павел Захароў — малады змагар-інтэрнацыяналіст — быў паўстанцам атрада Трусава. У брашуры Янкi Лучыны «3 крываваы дзён» пра паўстанне на Міншчыне чытаем: «Вельмі многа рускіх, на-

НЕ ВЫЧАРПАЦЬ ТЭМЫ РОДНАЙ ЗЯМЛІ

Івану ПТАШНІКАВУ 60 гадоў

Споўнілася 60 год вядомаму беларускаму пісьменніку Івану Пташнікаву. Рэдакцыя газеты «Голас Радзімы» вшнуе пісьменніка з юбілеем ад свайго імя і ад імя чытачоў.

Вельмі хацелася сустрэцца з Іванам Мікалаевічам, пагаварыць пра сучаснасць і будучыню нашай краіны, пра яго творчасць. Не атрымалася. Іван Мікалаевіч паскардзіўся на дрэннае здароўе. І яшчэ, як ён сказаў па тэлефоне, гаварыць пра тое, да чаго мы дайшлі ў сваім жыцці, яму не хочацца. А размова пра яго творчасць нікому сніня не патрэбна. Так лічыць пісьменнік, якім напісана шмат прызнаных чытачом апавяданняў, аповесцей. Выйшаў збор яго твораў у 2-х, а нядаўна — у 4-х тамах. Знята кароткаметражная стужка па аповесці «Сцяпан Жыхар са Сцешыцы» (фільм «Родам адсюль») тэлефільм па аповесці «Тартак».

Канешне, справа не ў колькасці кнігі і фільмаў. Справа ў таленце пісьменніка і нашым нежаданні (ці няздольнасці) заўважыць і ацаніць яго. Мы так заклапочаны штодзённым, што няма нам калі ўзяць у рукі і адкрыць добрую кнігу. Не ўпэўнена, што гэта наша віна, а не бяда. Занадта ж замучаны мы неабходнасцю выжыць (не жыць), страхам за лёс сваіх дзяцей. Таму вельмі часта людзям не да сур'ёзнай літаратуры. Так і цягне купіць кнігу з серыі пра славетную Анжэліку і з ёю забыцца пра сапраўднае мінулае і сучаснасць. Цягне... Аднак унутраную пустэчу не запоўніць лёгкімі раманами. І больш-менш інтэлігентны чалавек некалі звернецца да той літаратуры, прадмет якой — людзі і іх справдзеныя праблемы: каханне, вернасць, здрада.

Тацяна Шамякіна пісала,

што Іван Пташнікаў увайшоў у літаратуру, калі павысілася цікавасць да маральных праблем, асобна да кожнага чалавека. Чалавек хвалюе пісьменніка ў сваёй сіле і ў сваёй слабасці.

Дарэчы, Івана Пташнікава неаднойчы папракалі за неамаштабнасць падзей у яго творах. Напрыклад, «Найдорф». Самая значная падзея аповесці — прарыў блакады — застаецца «за кадрам».

Аднак Пташнікава, як мне здаецца, цікавіць у першую чаргу тое, што адбываецца ў душы кожнага чалавека, змяненні яго ўнутранага свету ў кантэксте гісторыі.

Часцей за ўсё Іван Пташнікаў звяртаецца да вобразаў сялян. І з кожным новым творам пісьменніка мы ўсё бліжэй і бліжэй да яго малой радзімы, што на Лагойшчыне. Неаднойчы крытыкі звярталі ўвагу на прыхільнасць Івана Пташнікава менавіта да сваіх родных мясцін. Вельмі цікавае назіранне зрабіў Серафім Андрэюк у прадмове да двухтомніка пісьменніка. Калісьці Андрэсен заўважыў Фолкнеру, што той, мабыць, будзе ўсё жыццё пісаць пра тую частку зямлі, якую лепш ведае — сваю радзіму. Праз шмат год Фолкнер напісаў: «Я выявіў, што мая ўласная малосенькая паштова марка роднай зямлі вартая таго, каб пісаць пра яе, што майго жыцця не хопіць, каб вычарпаць гэтую тэму».

Здаецца, Іван Пташнікаў аб сабе мог сказаць тое ж самае. Многія заўважаюць, што чытаць яго творы нялёгка. Маўляў, стыль занадта своеасаблівы, мова складаная. Не мне ўступаць у палеміку з літаратурнаўцамі. Але заўважу: стаячы ў перапоўненым аўтобусе, Івана Пташнікава сапраўды цяжка чытаць. Што зробіш (прабачце за паўтор), калі многія з нас наогул не чытаюць кнігі ў іншых месцах.

Стыль Івана Пташнікава патрабуе павольнага і спакойнага чытання. Ён вылучаецца ўвагай да дэталю, дробязяў, якія як нельга лепш характарызуюць чалавека ці падзею. З першага свайго надрукаванага твора «Чычкы» у «Полымі» за 1957 год Іван Пташнікаў імкнецца да вычарпальнай характарыстыкі герояў, да «фіксацыі ўсіх рухаў душэўнага жыцця» (Т. Шамякіна).

Пташнікава нялёгка чытаць яшчэ таму, што тэмай яго вельмі часта была вайна («Найдорф», «Тартак», іншыя творы). Шчыmlівая аповесць «Тартак». Лёс «меленкіх» людзей, бездапаможных перад колам гісторыі. Вайна калечыць душы. Учымся ў радкі «Тартака»:

ячы ў перапоўненым аўтобусе, Івана Пташнікава сапраўды цяжка чытаць. Што зробіш (прабачце за паўтор), калі многія з нас наогул не чытаюць кнігі ў іншых месцах.

Стыль Івана Пташнікава патрабуе павольнага і спакойнага чытання. Ён вылучаецца ўвагай да дэталю, дробязяў, якія як нельга лепш характарызуюць чалавека ці падзею. З першага свайго надрукаванага твора «Чычкы» у «Полымі» за 1957 год Іван Пташнікаў імкнецца да вычарпальнай характарыстыкі герояў, да «фіксацыі ўсіх рухаў душэўнага жыцця» (Т. Шамякіна).

Пташнікава нялёгка чытаць яшчэ таму, што тэмай яго вельмі часта была вайна («Найдорф», «Тартак», іншыя творы). Шчыmlівая аповесць «Тартак». Лёс «меленкіх» людзей, бездапаможных перад колам гісторыі. Вайна калечыць душы. Учымся ў радкі «Тартака»:

«У вёсцы стаяў крык і плакалі, усё роўна як вязлі каго хаваць на могілкі». Людзі перастаюць быць людзьмі, асоба знікае. Улада сілы (фашысты ў даным выпадку) здольная загубіць любое жыццё. Жудасна чытаць, як сагналі вёску ў адно месца і прадыктвалі ўмовы жыцця — любымі сродкамі знайсці хлеб. Дзеці не разумеюць, што ў іх ёсць надзея, плачуць. І хлопчык Валодзя звяртаецца да маці: «Я жыць хачу, я жыць хачу...» Уласавец не вытрымлівае, плача, глядзячы на людское гора. Можна ад жалю, а можна — ад сораму.

Героі І. Пташнікава — людзі простыя. У шматлікіх унутраных маналогам — іх звычайныя праблемы і цяжкасці, іх жыццё. Лексіка персанажаў не адрозніваецца ад звычайнай сялянскай. Яна натуральная, насычаная дыялектызмамі. Хочацца працітаваць Генадзя Шупенку (кніга «Галоўнае — талент») накіонт мовы Івана Мікалаевіча: «О, якая мастакоўская сіла за гэтай прастотай, за гэтым натуралізмам пташнікаўскага слова!»

Часта падзеі вайны ў І. Пташнікава праходзяць праз дзіцячую свядомасць. У сувязі з гэтым назіраннем хацелася б спыніцца на некаторых ягоных апавяданнях. Хлопчыку 10 год («Алешка»). Вайна. Ён ужо прывык да таго, што ў іх няма хаты, што жыве з мамай у хляве, што фашысты разбурылі царкву. Свет перушаны. Аднак Алешка яшчэ зусім дзіця. І думае больш не пра жыццё, а пра тое, як крыўдна, калі яго завуць чырэнным. Ён жа не вінаваты, што валасы яго рыжыя. Алешка думае пра бацьку. І вайна.

Дзеянне «Аленяў» праходзіць ужо пасля вайны, тут іншыя праблемы. Але вайна пакінула свой след. Дзяўчынка, замілаваная глядзячы на лес восенню, успамінае як аб нечым натуральным, што «Ксеню забілі немцы». А калі чуе, як рвуць карчы, прымае гэта за іншыя выбухі і ёй робіцца страшна. Вайна. У апавяданні «Алені» І. Пташнікаў паказаў сябе цудоўным майстрам пейзажа і дэталю. Учымся і замліваемся разам з пісьменнікам: «Сядзе пчола на верасовую галінку, калышыцца, пасля махне яе ак да самай зямлі, абдыме ножкамі, перагнецца ўся, адтапырыць крыльцы і лезе з галоўкай у маленькую кветачку. Пасля застыне, не кранецца, як памерла, — п'е».

Не хочацца думаць, што гэтыя словы нікому не патрэбныя. Хочацца спадзявацца, што надыдзе час, калі ў нас будзе магчымасць і жаданне чытаць сапраўдную сур'ёзную літаратуру. А Іван Пташнікаў захаце сустрэцца з журналістамі і сказаць сваё слова пісьменніка людзям.

6 кастрычніка ў Доме літаратара адбылася кінавечарына, прысвечаная раманау Пташнікава «Алімпіяда» У свой час гэты твор меў значны рэзананс. Сёння ж на суд глядача выносіцца тэлевізійная стужка паводле аднайменнага рамана І. Пташнікава. Аўтар сцэнарыя і рэжысёр Аляксандр Гудковіч. Галоўную ролю выконвае вядомая актрыса Тацяна Мархель. Яна стварае вобраз шчыры, пяшчотны, запамінальны. Рэжысёр фільма, дзякуючы прафесійнай працы акцёраў, паказаў беларускую вёску з яе непаўторным каларытам, лясунцамі.

Алена СПАСЮК.

ДА 110-годдзя 3 ДНЯ НАРАДЖЭННЯ Якуба КОЛАСА

Надыходзіць восень, і мы часцей згадваем назвы: Акінчыцы, Альбуць, Мікалаеўшчына, Ласток, Смольня, Цёмныя Ляды. Гэта месцы, дзе жыла сям'я Міхала Міцкевіча, бацькі Якуба Коласа. У кастрычнікулістападзе на Стаўбцоўшчыне, як правіла, адбываецца свята паззіі, прысвечанае памяці вялікага песняра. Сёлета яно будзе асабліва ўрачыстым, шматлюдным: спаўняецца 110 гадоў з дня нараджэння Якуба Коласа. Усе вышэйзгаданыя сядзібы склалі адзіны мемарыяльны комплекс-музей пазты Я. Коласа ў Смольні споўнілася ўжо 25 гадоў. Побач з до-

мам, дзе жылі маці пазты і яго дзядзька Антось, пабудавана двухпавярховае памяшканне для літаратурнай часткі экспазіцыі. Тут, у Смольні, шумяць старыя ліпы, пасаджаныя пазтам. Своеасаблівым помнікам Якубу Коласу і яго творчасці на радзіме пазты стала мастацка-мемарыяльная кампазіцыя «Шлях Коласа», створаная ў 1990—1992 гадах. Яна размясцілася па дарозе з Акінчыц да Мікалаеўшчыны. Комплекс драўляных скульптур па матывах твораў Якуба Коласа «Дарога да дзядзькі Якуба», «Песняй вітаю я вас» і іншыя радуецца наведвальнікаў музея сваёй

самабытнасцю і арыгінальнасцю, дапамагаюць зразумець глыбінныя вытокі сапраўднаму народнай коласаўскай паззіі. НА ЗДЫМКАХ: кожная сцяжынка, кожны камень, маляўнічы куток прыроды, дзе правёў сваё дзяцінства Я. Колас, з любоўю апісаны ім у пазме «Новая зямля»; фрагмент мемарыяльна-мастацкай кампазіцыі «Шлях Коласа»; тут у Смольні 80 гадоў назад упершыню сустрэліся два вялікія пазты Я. Колас і Я. Купала; Альбуць. Філіял літаратурнага музея Я. Коласа. У гэтай хаце ўсё нагадвае пра пазты. Фота А. НИКАЛАЕВА.

РЕКЛАМА

SVETLOGORSK PRODUCTION ASSOCIATION
«KHMIVOLOKNO»

for the development of the Belarus economy, you have got a splendid opportunity to become an investor of the Svetlogorsk Production Association "Khimvolokno".

This is a modern enterprise which produces carbon fiber materials and carbon-filled plastics.

The unique complex of properties, such as high strength, thermal and chemical resistance, electrical conduction and stability to hard ionizing radiation, make these materials indispensable when working under unfavourable conditions.

It is only with us that you will find such a wide range of textile forms of carbon fiber materials: yarn and tapes, knitted fabrics and fabrics of various weave.

The GTC-based carbon fibers, such as "Viscum P" and "Ural", have a tearing strength of up to 1000 MPa and an elasticity modulus of 30 to 300 GPa.

The field of their application is boundless, indeed: sports inventory and automobile spares, flexible and rigid electric heaters, antifriction and antielectrostatic protective coatings, high-temperature heat insulation, filters for hostile environment, reinforcing fillers for carbon composites, and others. They are also utilised as an alternative to asbestos in gland packings and brakes.

The CFM-based carbon fiber adsorbents considerably surpass granulated carbons in capacitance and kinetics characteristics, as well as in convenience in operation.

The medical tissue sorbent AUT-M, which is recommended by the Health Protection Ministry for clinical use, is highly efficient in curing burns, trophic ulcers, fistulas, suppurative cavities of various etiology, complicated post-operative wounds.

The technical sorbent Busofit will assist you in purifying galvanic solutions and waste waters from organic impurities.

The Svetlogorsk Association has mastered a lot production of most up-to-date constructional and antifriction composite materials, i. e. carbon-filled plastics based on thermosetting matrices reinforced with carbon fibers. Their application permits a significant reduction in labour input and weight of the products as well as an improvement in their security and operating longevity.

YOU HAVE AN OPPORTUNITY NOT ONLY TO PURCHASE THE ABOVE MATERIALS BUT ALSO TO PLACE WITH US ORDERS FOR ARTICLES PRODUCED FROM CARBON-FILLED PLASTICS BY METHODS OF CASTING AND MOULDING.

OUR ADDRESS: Production Association "Khimvolokno"
Zavodskaya, 5
247400 Svetlogorsk, Gomel Region
Republic of Belarus

PHONES: (02342) 277-39, 951-66

is the largest not only in the ex-USSR but also in Europe. It is well equipped with up-to-date facilities provided by German companies. The plant has three hundred customers.

This is where the materials for the CC-20 missiles as well as for the "Buran" spacecraft were produced. Do you still need a more convincing evidence for the superb quality?

Presently the "Khimvolokno" Association is planning to bring production to a higher mark as well as to enlarge floor area and to reconstruct some of the work bays. Unfortunately, the enterprise is not in a position to do without foreign aid. It has a great need for hard currency. Since the usual customers are short of funds, there arises a problem of selling the produce.

The "Khimvolokno" leaders invite ex-Soviet and foreign enterprises, organizations and companies to become not only investors but also customers of their association.

TO ACQUAINT POTENTIAL CUSTOMERS WITH THE "KHMIVOLOKNO" MANUFACTURE AS WELL AS WITH INVESTMENT TERMS A PRESENTATION IS TO BE HELD ON NOVEMBER 18 AND 19, 1992. IF YOU WISH TO PARTICIPATE, PLEASE MAIL YOUR APPLICATIONS AT THE ADDRESSES:

1. "Tekhnoprovis" Company
F. Skorina Prosp., 44
220005 Minsk
Belarus

Phone: (0172) 331-623
Fax: (0172) 240790 PROVIS
Telex: 252221 PTB PROVIS

2. "Khimvolokno" Association
Zavodskaya, 5
247400 Svetlogorsk, Gomel Region
Belarus

Phones: (02342) 279-92, 949-75
Fax: (02342) 217-39
Telex: 252155 ESTEV SU

WE GUARANTEE LOCATION OF PARTICIPANTS, SERVICES, ASSISTANCE IN BOOKING BACK TICKETS AND A DIVERSIFIED SOCIAL PROGRAM...
...AND HOPE YOU WILL NOT MISS THE OPPORTUNITY!

Рэдактар Вацлаў МАЦКЕВІЧ

ЗАСНАВАЛЬНІК:

Беларускае таварыства па сувязях з сучаснікамі за рубяжом (таварыства «Радзіма»).

НАШ АДРАС

220600, МІНСК, ПРАСПЕКТ
Ф. СКАРЫНЫ, 44.

ТЭЛЕФОНЫ: 33-01-97, 33-02-80,
33-03-15, 33-16-56, 33-07-82.

Пазіцыя рэдакцыі і аўтару, матэрыялы якіх друкуюцца на старонках «Голасу Радзімы», не заўсёды супадаюць.

Газета аддрукавана ў друкарні
«Беларускі Дом друку»
Тыраж 5 500 экз.

Індэкс 63854. Зах. 1850.
Падпісана да друку 12. 10. 1992.
П 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
М 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12